

Το

ζεϊμπέκικο δύσκολα χορεύεται. Δεν έχει βήματα· είναι ιερατικός χορός με εσωτερική ένταση και νόημα που ο χορευτής οφείλει να το γνωρίζει και να το σέβεται.

Είναι η σωματική έκφραση της ήττας. Η απελπισία της ζωής. Το ανεκπλήρωτο όνειρο. Είναι το «δεν τα βγάζω πέρα». Το κακό που βλέπεις να έρχεται. Το

παράπονο των ψυχών που δεν προσαρμόστηκαν στην τάξη των άλλων.

Το ζεϊμπέκικο δεν χορεύεται ποτέ στην ψύχρα ει μη μόνον ως κούφια επίδειξη. Ο χορευτής πρέπει πρώτα «να γίνει», να φτιάξει κεφάλι με ποτά και όργανα, για να ανέβουν στην επιφάνεια αυτά που τον τρώνε. Η περιγραφή της προετοιμασίας είναι σαφής:

Παίξε, Χρήστο, το μπουζούκι,

ρίξε μια γλυκιά πενιά,

σαν γεμίσω το κεφάλι,

γύρνα το στη ζεϊμπεκιά.

(Τσέτσης)

ΖΕΙΜΠΕΚΙΚΟ

Ο αληθινός άντρας δεν ντρέπεται να φανερώσει τον πόνο ή την αδυναμία του· αγνοεί τις κοινωνικές συμβάσεις και τον ρηχό καθωσπρεπισμό. Συμπάσχει με τον στίχο ο οποίος εκφράζει σε κάποιον βαθμό την προσωπική του περίπτωση, γι' αυτό επιλέγει το τραγούδι που θα χορέψει και αυτοσχεδιάζει σε πολύ μικρό χώρο ταπεινά και με αξιοπρέπεια. Δεν σαλτάρει ασύστολα δεξιά κι αριστερά· βρίσκεται σε κατάνυξη. Η πιο κατάλληλη στιγμή για να φέρει μια μαύρη βόλτα είναι η στιγμή της μουσικής γέφυρας, εκεί που και ο τραγουδιστής ανασαίνει.

Ο σωστός χορεύει άπαξ· δεν μονοπωλεί την πίστα. Το ζεϊμπέκικο είναι σαν το «Πάτερ Ημών». Τα είπες όλα με τη μία.

Τα μεγάλα ζεϊμπέκικα είναι βαριά, θανατερά:

Ίσως αύριο χτυπήσει πικραμένα

του θανάτου η καμπάνα και για μένα.

(Τσιτσάνης)

Τι πάθος ατελείωτο που είναι το δικό μου,

όλοι να θέλουν τη ζωή κι εγώ το θάνατό μου.

(Βαμβακάρης)

Το ζεϊμπέκικο δεν σε κάνει μάγκα*. πρέπει να είσαι για να το χορέψεις. Οι τσιχλίμαγκες με το τζελ που πατάνε ομαδικά σταφύλια στην πίστα εκφράζουν ακριβώς το χάος που διευθετεί η εσωτερική αυστηρότητα και το μέτρο του ζεϊμπέκικου.

Το ζεϊμπέκικο δεν χορεύεται σε οικογενειακές εξόδους ή γιορτές στο σπίτι· απάδει προς το πνεύμα. Πόσο μάλλον όταν υπάρχουν κουτσούβελα που κυκλοφορούν τριγύρω παντελώς αναίσθητα.

Είναι χορός μοναχικός. Όταν το μνήμα χάσκει στα πόδια σου, ο τόπος δεν σηκώνει άλλον. Είναι προσβολή να ενοχλήσει μια ξένη κι απρόσκλητη παρουσία. Γι' αυτό κάποιοι ανίδεοι αριστεροί διανοούμενοι ερμήνευσαν την επιβεβλημένη ερημία του χορού με τα δικά τους φοβικά σύνδρομα· αποκάλεσαν το ζεϊμπέκικο «εξουσιαστικό χορό», που περιέχει, δήθεν, μια «αόρατη απειλή». Είδαν, φαίνεται, κάποιον σκυλόμαγκα να χορεύει και τρόμαξαν. Όμως, και έναν κυριούλη αν ενοχλήσεις στο βαλσάκι του, κι αυτός θα αντιδράσει.

55_Rebetiko.TIF

Το ζεϊμπέκικο δεν είναι γυναικείος χορός. Απαγορεύεται αυστηρώς σε γυναίκα να εκδηλώσει καημούς ενώπιον τρίτων· είναι προσβολή γι' αυτόν που τη συνοδεύει.

Αν δεν είναι σε θέση να ανακουφίσει τον πόνο της, αυτό τον μειώνει ως άντρα και δεν μπορεί να το δεχτεί. Και στο μάτι δεν κολλάει.

Μια γυναίκα δεν είναι μάγκας· είναι θηλυκό ή τίποτα. Κι ένας άντρας, πρώτα αρσενικό και μετά όλα τ' άλλα. Αυτό είναι το αρχέτυπο. Κι αν το εποικοδόμημα γέρνει καμιά φορά χαρωπά, η βάση μένει ακλόνητη. Εξαιρούνται οι γυναίκες μεγάλης ηλικίας που μπορεί να έχουν προσωπικά βάσανα: χηρεία ή πένθος για παιδιά. (Κι όμως είδα σπουδαίο ζειμπέκικο από δύο γυναίκες· τη Λιλή Ζωγράφου, που αυτοσχεδίαζε έχοντας αγκαλιάσει τον εαυτό της από τους ώμους με τα χέρια χιαστί σαν αρχαία τραγωδός· και μια νεαρή πουτάνα σε ένα καταγώγιο των Τρικάλων, πιο αυτεξούσια απ' όλους τους αρσενικούς εκεί μέσα.)

Η μεγάλη ταραχή είναι οι χωρικοί. Σε πλατείες χωριών, με την ευκαιρία του τοπικού πανηγυριού ή άλλης γιορτής, κάτι καραμπουζουκλήδες ετεροδημότες χορεύουνε ζειμπέκικο στο χώμα· προφανώς για να δείξουνε στους συγχωριανούς τους πόσο μάγκες γίνανε στην πόλη. Οι άνθρωποι της υπαίθρου δεν έχουν μπει στο νόημα κι ούτε μπορούν να εννοήσουν. Τα δικά τους ζόρια είναι κυκλικά· έρχονται, περνάνε και ξαναέρχονται σαν τις εποχές του χρόνου. Δεν είναι όλη η ζωή ρημάδι. Γι' αυτό χορεύουν εξώστρεφα, κάνουν φούρλες, σηκώνουν το γόνατο ή όλο το πόδι, κοιτάνε τους γύρω αν τους προσέχουν, χαμογελάνε χορεύοντας. Μιλάνε με τον Θεό των βροχών και του ήλιου, όχι τον σκοτεινό Θεό του χαμόσπιτου και των καταγωγίων.

Δεν γίνεται καν λόγος για το τσίρκο που χορεύει επιδεικτικά, σηκώνει τραπέζια με τα δόντια και ισορροπεί ποτήρια στο κεφάλι του. Ή τη φρικώδη καρικατούρα ζειμπέκικου που παρουσιάζουν οι χορευτές στις παλιές ελληνικές ταινίες και προσφάτως στα τηλεοπτικά σόου.

Το ζειμπέκικο είναι κλειστός χορός, με οδύνη και εσωτερικότητα. Δεν απευθύνεται στους άλλους. Ο χορευτής δεν επικοινωνεί με το περιβάλλον. Περιστρέφεται γύρω από τον εαυτό του, τον οποίο τοποθετεί στο κέντρο του κόσμου. Για πάρτη του καίγεται, για πάρτη του πονάει και δεν επιζητεί οίκτο από τους γύρω. Τα ψαλίδια, τα τινάγματα, οι ισορροπίες στο ένα πόδι είναι για τα πανηγύρια. Το πολύ να χτυπήσει το δάπεδο με το χέρι «ν' ανοίξει η γη να μπει». Και, όσο χορεύει, τόσο μαυρίζει. Πότε μ' ανοιχτά τα μπράτσα μεταρσιώνεται σε αϊτό που επιπίπτει κατά παντός υπεύθυνου για τα πάθη του και πότε σκύβει τσακισμένος σε ικεσία προς τη μοίρα και το θείο.

Τα παλαμάκια που χτυπάνε οι φίλοι ή οι γκόμενες καλύτερα να λείπουν. Ο πόνος του άλλου δεν αποθεώνεται. Το πιο σωστό είναι να περιμένουν τον χορευτή να τελειώσει και να τον κεράσουν. Να πιούνε στην υγεία του· δηλαδή να του γιάνει ο

καημός που τον έκανε να χορέψει.

Ειπώθηκε πως το ζεϊμπέκικο σβήνει. Ο αρχαϊκός χορός της Θράκης που τον μετέφεραν οι ζεϊμπέκηδες στη Μικρά Ασία και τον επανέφεραν στην Ελλάδα οι πρόσφυγες του 1922 έχει ολοκληρώσει τον ιστορικό του κύκλο· δεν έχει θέση σε μια νέα κοινωνία με άλλα αιτήματα και άλλες προτεραιότητες. Μπορεί και να γίνει έτσι. Αν χαθούν η αδικία, ο έρωτας και ο πόνος· αν βρεθεί ένας άλλος τρόπος που οι άντρες θα μπορούν να εκφράζουν τα αισθήματά τους με τόση ομορφιά και ευγένεια, μπορεί να χαθεί και το ζεϊμπέκικο.

Όμως βλέπεις μερικές φορές κάτι παλικάρια να γεμίζουν την πίστα με ήθος και λεβεντιά που σε κάνουν να ελπίζεις όχι απλώς για τον συγκεκριμένο χορό, αλλά για τον κόσμο ολόκληρο.

* Ο μάγκας είναι άντρας σεμνός, καλοντυμένος και μοναχικός. Δεν είναι επιδεικτικό κουτσαβάκι και αλανιάρης. Όπως αναφέρεται και στο Μείζον Ελληνικό Λεξικό, «μάγκας: έξυπνος και με συμπεριφορά που ταιριάζει σε άντρα».

Άρθρο του Διονύση Χαριτόπουλου στην εφημερίδα Τα Νέα, 14/9/2002.

Πηγή: Αντικλείδι antikleidi.com